

Statliga bolags årsredovisningar

ISBN 91 7086 063 7

RiR 2005:29

Tryck: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2005

Till Regeringen
Näringsdepartementet

Datum 2005-12-21
Dnr 33-2005-0141

Statliga bolags årsredovisningar

Riksrevisionen har granskat tolv statliga bolags årsredovisningar med avseende på hur väl rapporteringen har utformats med utgångspunkt från gällande lagar, god redovisningssed och regeringens riktlinjer. Resultatet av granskningen redovisas i denna granskningsrapport. Företrädare för Näringsdepartementet och de granskade bolagen har fått tillfälle att faktagranska och i övrigt lämna synpunkter på utkast till denna granskningsrapport.

Rapporten överlämnas till regeringen i enlighet med 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Rapporten överlämnas samtidigt till Riksrevisionens styrelse.

Rapporten innehåller slutsatser och rekommendationer som avser AB Svensk Bilprovning, Akademiska Hus AB, Apoteket AB, Posten AB, Samhall AB, SJ AB, Specialfastigheter i Sverige AB, Svenska Spel AB, Swedcarrier AB, Systembolaget AB, Teracom AB och Vattenfall AB. Rapporten överlämnas därför även till dessa bolag.

Riksrevisor *Kjell Larsson* har beslutat i detta ärende. Revisionsdirektör *Henrik Söderhielm* har varit föredragande. Revisionsråd *Hans Noaksson* och revisionsdirektör *Kerstin Jönsson* har medverkat i granskningen. Revisionschef *Eiríkur Einarsson* har medverkat i den slutliga handläggningen.

Kjell Larsson

Henrik Söderhielm

För kännedom

AB Svensk Bilprovning
Akademiska Hus AB
Apoteket AB
Posten AB
Samhall AB
SJ AB

Specialfastigheter i Sverige AB
Svenska Spel AB
Swedcarrier AB
Systembolaget AB
Teracom AB
Vattenfall AB

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Syfte och revisionsfrågor	11
1.3 Granskningens genomförande	12
2 Riksrevisionens iakttagelser	15
2.1 Finansiell redovisning	15
2.2 Redovisning av samhällsuppdrag och verksamhet	15
3 Riksrevisionens sammanfattande bedömning och rekommendationer	23
3.1 Den finansiella redovisningen håller god standard	23
3.2 Redovisningen av samhällsuppdrag och verksamhet har betydande brister	23
3.3 Regeringens återrapporteringskrav är otydliga	27
3.4 Riksrevisionens rekommendationer	28
Referenser	30
Bilaga 1 Regeringens riktlinjer	31
Bilaga 2 Sammanställning av iakttagelser vid granskningen av bolagens finansiella redovisning	33

Sammanfattning

Riksrevisionen har granskat hur väl ett urval av statliga företag utformat sina årsredovisningar. Utgångspunkten är möjligheten för medborgarna att kunna få öppen och rättvisande information om de statliga bolagens verksamhet, något som regeringen poängterat vikten av. Årsredovisningarna är också väsentliga eftersom de utgör grunden för den verksamhetsberättelse för statliga bolag som regeringen överlämnar till riksdagen.

Krav på de statligt ägda företagens årsredovisningar finns i form av lagar, god redovisningssed och regeringens riktlinjer. I regeringens riktlinjer finns det särskilda återrapporteringskrav för redovisning av verksamheten, exempelvis hur ett statligt företag har infriat de samhällsuppdrag som det har ålagts. Just samhällsuppdrag är ofta det som motiverar och särskiljer det statliga ägandet.

Samtliga de bolag vars årsredovisningar har ingått i granskningen har samhällsuppdrag att utföra eller en ställning på marknaden som enligt Riksrevisionen bör redovisas särskilt. Bolagen som ingår är AB Svensk Bilprovning, Akademiska Hus AB, Apoteket AB, Posten AB, Samhall AB, SJ AB, Specialfastigheter i Sverige AB, Svenska Spel AB, Swedcarrier AB, Systembolaget AB, Teracom AB och Vattenfall AB. Sammanlagt står dessa bolag för närmare 80 % av den totala omsättningen för de bolag där staten är majoritetsägare.

Den finansiella redovisningen håller en god standard

Riksrevisionens granskning av de finansiella delarna har genomförts så att det är möjligt att få en jämförbarhet med liknande genomgångar som gjorts av företag noterade på Stockholms fondbörs. Regeringens förväntningar på de statliga företagen är att de minst ska uppfylla samma krav.

Mot bakgrund av de iakttagelser som gjorts vid granskningen är det sammantaget *Riksrevisionens bedömning* att de granskade bolagen i de finansiella delarna av sin årsredovisning håller en kvalitet väl i nivå med jämförbara noterade bolag. De brister i enskildheter som noterats förtar inte detta helhetsintryck.

Redovisning av särskilda samhällsuppdrag och bolagens verksamhet har brister

Det framgår av regeringens riktlinjer att de statliga bolagen förväntas i årsredovisningen lämna information avseende respektive bolags verksamhet. Det gäller bl.a. bolagens omvärld, riskanalyser, jämställdhetsarbete, miljöarbete och inte minst bolagens verksamhetsmål och förekommande samhällsuppdrag samt hur dessa har uppfyllts. Regeringen har också konstaterat att redovisningen av samhällsuppdrag ”bör betraktas som lika väsentlig som annan redovisning”.

Riksrevisionen anser, mot denna bakgrund och med hänsyn tagen till att samtliga de bolag vars årsredovisningar har granskats har ett samhällsuppdrag att utföra eller en särställning på marknaden, att bolagen på ett utförligt sätt bör redovisa hur de arbetat för att utföra dessa åtaganden. De bör också redovisa om bolagens samhällsuppdrag eller särställning på marknaden haft betydande effekt på måluppfyllelsen i övrigt inklusive avkastningen. Så har inte alltid skett. Redovisningen av samhällsuppdragen, hur de utförs och uppdragens resultatpåverkan är ofta summarisk och därmed otillräcklig. Ibland handlar det om brister i samtliga dessa avseenden, vanligast är dock en otillräcklig belysning av bolagets avvägningar mellan samhällsuppdraget eller särställningen på marknaden och de ekonomiska kraven samt hur detta påverkar verksamheten i övrigt. Exempel på sådan otillräcklig belysning är årsredovisningarna för Svenska Spel AB, Swedcarrier AB, SJ AB, Teracom AB och Vattenfall AB.

På en övergripande nivå finns i samtliga de granskade årsredovisningarna någon form av rapportering mot regeringens riktlinjer, men såväl omfattningen som kvaliteten i bolagens redovisning av verksamhetsmål och samhällsuppdrag varierar stort. Bolagens övergripande syfte med verksamheten rapporteras i de flesta fall bra men däremot är rapporteringen av hur bolagen arbetar med – eller har lyckats med – att uppfylla verksamhetsmålen begränsad. Utförliga redogörelser för arbetet med att nå målen med kommentarer till faktisk måluppfyllelse är sällsynta.

Bilden är liknande när det gäller redovisningen mot andra av regeringen framställda återrapporteringskrav. I vissa fall är redovisningen ambitiös medan den i andra fall saknas helt eller delvis.

Det är *Riksrevisionens bedömning* att den stora variationen i årsredovisningarna visar att de särskilda återrapporteringskraven från 2002 ännu inte har fått genomslag. De otydligheter som finns i

uppdrag och mål formulerade av riksdagen och regeringen/
Regeringskansliet bidrar sannolikt till en bristande genomlysning.

Regeringens återrapporteringskrav är otydliga

Granskningen visar att regeringens riktlinjer avseende redovisningen av olika aspekter av bolagens verksamhet, i flera fall inte i något väsentligt avseende går utöver de krav som finns i den lagstiftning och de redovisningsrekommendationer som gäller för börsbolag. Vidare saknas vägledning för de återrapporteringskrav i riktlinjerna som inte har en motsvarighet i lagstiftning och redovisningsrekommendationer.

Ett viktigt område som saknas i riktlinjerna är hur bolagen bör redovisa samordningen och prioriteringen mellan samhällsuppdrag och övriga mål.

Riksrevisionens bedömning är att regeringens riktlinjer inte är tillräckligt tydliga för att ge bolagen en god vägledning för rapportering i årsredovisningen. Utan sådan vägledning ställs varje enskilt bolag inför uppgiften att på egen hand precisera vad som krävs för att informationen i årsredovisningen ska ge en korrekt och förståelig bild av hela verksamheten.

Rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar att åtgärder vidtas för att utveckla den externa rapporteringen i de statliga bolagens årsredovisningar. Bolagens årsredovisningar bör motsvara högt ställda krav på öppenhet, tydlighet och överskådlighet. En läsare ska kunna få insyn i samhällsuppdrag, verksamhet och ekonomi samt ges förutsättningar att bilda sig en uppfattning om affärsmässighet och om hur angivna samhällsuppdrag utförts. Såväl demokratiska skäl som effektivitetsskäl talar för fortsatt aktiva åtgärder från de ansvariga.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att överväga att:

- Begära att årsredovisningarna tydligt och med hög kvalitet ska redogöra för bolagens samhällsuppdrag och hur de utförts.
- Utveckla dialogen med de statliga bolagen angående bolagens samhällsuppdrag, mål, strategier och förväntade resultat. Dokumentera åtföljande beslut av ägarförvaltaren och bolagsstyrelsen så att de blir tydliga och åtskilda.

- Komplettera riktlinjerna med en vägledning på de punkter som inte sammanfaller med god redovisningssed eller andra rekommendationer.
- Följa upp tillämpningen av riktlinjerna och att samtliga bolag med hög ambition lämnar den rapportering som begärts.

Riksrevisionen rekommenderar de granskade bolagen att överväga att:

- Förtydliga i årsredovisningen vilka samhällsuppdrag bolaget ska utföra. I den rapporteringen bör en tydlig åtskillnad göras mellan riksdagens beslut, regeringens beslut och bolagets egna tolkningar av sådana beslut.
- Redovisa bolagets strategi för att fullgöra sina samhällsuppdrag.
- Redovisa hur bolaget har genomfört sina samhällsuppdrag och hur framgångsrikt bolaget varit i dessa avseenden.
- Redovisa affärsverksamhetens mål och måluppfyllelse. Visa hur bolaget har inriktat sin verksamhet genom exempelvis ett antal uppföljningsbara mål och delmål. Förklara orsakerna om utfallet på ett positivt eller negativt sätt skiljer sig från målen.
- Redovisa om bolagets särställning på marknaden eller samhällsuppdrag haft en betydande effekt för måluppfyllelsen i övrigt, inklusive avkastningen.
- Vidta de åtgärder som behövs för att årsredovisningen ska ge en helhetsbild av bolaget, innefattande en redogörelse för vilka avvägningar bolagsledningen gör mellan samhällsuppdrag och affärsmässiga mål.
- Ta initiativ till dialog med ägarföreträdaren i de fall direktiv och avsikter är oklara eller lägger hinder i vägen för en genomlyst extern rapportering.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Utifrån ett medborgarperspektiv kan långtgående krav ställas på genomlysning av de statliga bolagen. Detta gäller inte minst den externa redovisningen. Regeringens ambition är att de statliga bolagen ska vara minst lika väl genomlysta som börsnoterade företag. Det poängteras också att detta är en demokratisk fråga då bolagen ytterst ägs av det svenska folket. Regeringen har också konstaterat att information om huruvida de statliga bolagen har infriat särskilda samhällsintressen¹ – när sådana förekommer – ”bör betraktas som lika väsentlig som annan redovisning”. Bolagens årsredovisningar är de dokument som innehåller grundläggande information om verksamheten. Årsredovisningarna utgör också grunden för den verksamhetsberättelse för statliga bolag som regeringen överlämnar till riksdagen.

1.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma hur väl ett urval statliga företag utformat sina årsredovisningar med utgångspunkt från gällande lagar, god redovisningssed och regeringens riktlinjer. Syftet är också att bedöma om de åiterrapporteringskrav som regeringen ställt är ändamålsenliga.

De revisionsfrågor som ställts i granskningen är:

- Uppfyller bolagens finansiella redovisning de krav som finns i årsredovisningslagen, Redovisningsrådets rekommendationer och de börsregler som regeringens riktlinjer hänvisar till?
- Redovisar de statliga bolagen sin verksamhet i enlighet med de särskilda åiterrapporteringskraven i regeringens riktlinjer?
- Är de särskilda åiterrapporteringskraven ändamålsenligt utformade?

---

¹ Samhällsuppdrag används som synonym till samhällsintressen i denna rapport.

1.3 Granskningens genomförande

1.3.1 Inriktning

Riksrevisionens granskning av de finansiella delarna i ett urval statliga bolags årsredovisningar för 2004 liknar till sitt upplägg den genomgång av årsredovisningar för företag noterade på Stockholms fondbörs som utförts på uppdrag av den s.k. Övervakningspanelen.² Det innebär i detta fall en granskning av om den i årsredovisningsdokumentet presenterade redovisningen följer gällande redovisningsregler samt regeringens riktlinjer för statligt ägda bolag.

Utöver granskningen om årsredovisningarnas redovisning följer årsredovisningslagen (ÅRL) och Redovisningsrådets rekommendationer (RR) granskas också om bolagen följer de särskilda återrapporteringskraven avseende verksamheten som anges i regeringens riktlinjer för extern rapportering (riktlinjerna återfinns i bilaga 1).

De särskilda återrapporteringskraven innefattar att bolagen ska ange följande:

1. En redogörelse över beslutade finansiella mål, verksamhetsmål och i förekommande fall särskilda samhällsuppdrag samt hur dessa har uppfyllts.
2. En övergripande omvärldsbeskrivning.
3. En risk- och känslighetsanalys som beskriver företagets huvudsakliga rörelserisker respektive finansiella risker.
4. En beskrivning av styrelsens sammansättning och styrelsearbetet under året.
5. En beskrivning av bolagets jämställdhetspolicy, arbetet med mångfald samt en redogörelse för samtliga incitamentsprogram.
6. En redogörelse för fastställd utdelningspolicy.
7. Information om företagets miljöarbete med en redogörelse för miljöpolicy, miljömål, produktionens och produkternas/ tjänsternas miljöpåverkan samt väsentliga miljönyckeltal såsom energi- och

---

² Övervakningspanelen bildades i april 2003 av Föreningen för utvecklande av god redovisningssed. Föreningen har till syfte att främja utvecklingen av god redovisningssed genom att verka för en enhetlig redovisning, utformad med utgångspunkt i ett aktiemarknadsperspektiv. Föreningens medlemmar är föreningen Svenskt Näringsliv, Stockholmsbörsen, FAR, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlarföreningen och Sveriges Försäkringsförbund. Övervakningspanelen har till uppgift att övervaka att svenska aktiebolag med aktier noterade vid svensk börs eller auktoriserad marknadsplats upprättar finansiella rapporter i enlighet med lag eller annan författning och god sed för aktiemarknadsbolag. Panelens övervakning syftar till att skydda investerarna och att upprätthålla allmänhetens förtroende för kapitalmarknaden. I detta syfte ska panelen också verka för att generella problem uppmärksammas. Övervakningspanelen har för 2002 och 2003 anlitat auktoriserad revisor Björn Grundvall, auktoriserad revisor Sigvard Heurlin och docent Rolf Rundfelt som har granskat årsredovisningar för de cirka 280 företag som är noterade på Stockholmsbörsen.

råvaruförbrukning. Företaget bör också ange om och i så fall vilket miljöledningssystem som implementerats.

Granskning har även avsett om de särskilda återrapporteringskraven är utformade på ett sätt som ger de statliga bolagen tillräcklig vägledning för utformning av redovisningen. Vidare har en jämförelse skett mot de regler och redovisningskrav som gäller för börsbolag för att identifiera om och – i förekommande fall – på vilket sätt de särskilda återrapporteringskraven ställer tydliga krav på en högre grad av genomlysning.

Docent Rolf Rundfelt har på uppdrag av Riksrevisionen granskat bolagens finansiella redovisning.

1.3.2 *Utgångspunkter och regelverk*

Regeringen har beslutat om riktlinjer för den externa finansiella rapporteringen för företag med statligt ägande. Riktlinjerna avser bl.a. informationen i årsredovisningen. I riktlinjerna sägs också att bolagen i tillämpliga delar ska följa de rekommendationer som anges i Stockholmsbörsens noteringsavtal med bilagor. Ambitionen uppges vara att de statliga företagen ska vara minst lika genomlysta som noterade företag. Riktlinjerna tar därutöver upp ett antal särskilda återrapporteringskrav för företag med statligt ägande (se bilaga 1).

Regeringens riktlinjer avseende bolagens rapportering i årsredovisningen av verksamheten är inte lika detaljerade och vägledande som regelverket för årsredovisningens finansiella delar. För bolagens information i årsredovisningen gäller som nämnts ett omfattande regelverk i form av lagstiftning och särskilt utformade regelverk för aktiebolag. Detta regelverk överlappar till stor del de särskilda återrapporteringskrav som anges i regeringens riktlinjer.

Granskningen har inte omfattat de krav på öppen redovisning av finansiella förbindelser med det allmänna som ska tillämpas enligt EU:s transparensdirektiv.

1.3.3 *Urval*

Syftet är att granska både finansiell rapportering och den information som avser bolagens redovisning av sina åtaganden vad gäller samhällsuppdrag. Därför har följande kriterier för urval av årsredovisningar använts:

- Bolaget har en omsättning överstigande 1 000 miljoner kronor.

- Bolaget har särskilda samhällsintressen (s) och/eller helt eller delvis monopol (mo) alternativt dominerande ställning (d) inom verksamhetsområdet.
- Staten äger mer än 50 %.

Det är Riksrevisionens bedömning att följande bolag uppfyller ovanstående kriterier. I tabellen anges också i vilka fall regeringen har redovisat en annan kategorisering.

Tabell. Bolagen som ingår i granskningen

Bolag	Typ	Kommentarer
Svenska Spel AB	(s) (mo)	
Swedcarrier AB	(d)	
Akademiska Hus AB	(d)	
Posten AB	(s) (d)	ej särskilda samhällsintressen enligt RK
SJ AB	(d)	ej dominerande ställning enligt RK
Specialfastigheter i Sverige AB	(d)	
Vattenfall AB	(s)	ej särskilda samhällsintressen enligt RK
AB Svensk Bilprovning	(s) (mo)	
Samhall AB	(s)	
Teracom AB	(s) (mo)	ej särskilda samhällsintressen enligt RK
Apoteket AB	(s) (mo)	
Systembolaget AB	(s) (mo)	

Dessa bolag har enligt årsredovisningarna för 2004 en sammanlagd omsättning på 235 808 miljoner kronor vilket motsvarar 78 % av den totala omsättningen för de bolag där staten är majoritetsägare.³

³ Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2004, sidan 26.

2 Riksrevisionens iakttagelser

2.1 Finansiell redovisning

Riksrevisionen har låtit en fristående expert göra en genomgång av de valda tolv bolagens finansiella redovisning. Ett antal brister har iakttagits främst inom följande områden.

- Formella krav på förvaltningsberättelsen och dess omfattning
- Redovisningsprinciper
- Uppgifter om finansiella instrument
- Segmentsindelning
- Finansiella nyckeltal
- Engångsposter och jämförelsestörande poster

En sammanställning av vissa generella iakttagelser och iakttagelser för respektive granskat bolag finns i bilaga 2.

2.2 Redovisning av samhällsuppdrag och verksamhet

Regeringens riktlinjer för de statliga bolagens externa ekonomiska rapportering (se bilaga 1) anger i sju punkter krav på den information som årsredovisningarna bör lämna. Granskningen visar att årsredovisningarna på en övergripande nivå har någon form av rapportering i förhållande till dessa krav.

I den fortsatta framställningen redovisas Riksrevisionens iakttagelser och bedömning av hur respektive åiterrapporteringskrav efterlevts.

2.2.1 Mål och måluppfyllelse

Enligt regeringens riktlinjer bör bolagen lämna en redogörelse för beslutade finansiella mål, verksamhetsmål och i förekommande fall särskilda samhällsuppdrag samt hur dessa uppfyllts.

Regeringens riktlinjer ger ingen vägledning för hur åiterrapporteringen av mål och måluppfyllelse ska utformas. En hänvisning görs till gällande redovisningslagstiftning, god redovisningssed och tillämpliga delar i rekommendationerna i Stockholmsbörsens noteringsavtal med bilagor. I

de lagar och förordningar som regeringens riktlinjer hänvisar till finns endast få regler som berör kravet att rapportera mål och måluppfyllelse.

Av 6 kap. 1 § årsredovisningslagen framgår att företag i förvaltningsberättelsen ska lämna upplysningar om sådana förhållanden som inte ska redovisas i balansräkningen, resultaträkningen eller noterna, men som är viktiga för bedömningen av företagets ställning och resultat.

En jämförelse kan göras med förordningen om årsredovisning och budgetunderlag, som i första hand är riktad till myndigheter. I Ekonomistyrningsverkets föreskrifter till denna förordning sägs: "Anges inga återrapporteringskrav i regleringsbrevet eller i annat beslut ska myndigheten redovisa väsentliga verksamheter som den utfört i syfte att nå sina mål." Självfallet gäller inte dessa bestämmelser för de statliga bolagen men de kan ändå vara en utgångspunkt när riktlinjer för bolagen övervägs. I förordningens 3 kap. 1 § sägs: "Myndigheten ska redovisa och kommentera verksamhetens resultat i förhållande till de mål och i enlighet med de krav på återrapportering som regeringen har angett i regleringsbrev eller i något annat beslut." I ett bolag ansvarar styrelsen och VD för utformningen av årsredovisning och vissa andra rapporter. Aktiebolagslagen reser dock inga hinder för att en ägare/ägarförvaltare riktar motsvarande krav till aktiebolag, såvida inte väsentlig skada tillfogas bolaget.

De granskade bolagen svarar tillsammans för den helt övervägande delen av omsättningen i de bolag där staten är majoritetsägare. Dessa bolag kännetecknas av att de har samhällsuppdrag. Detta kan avse ett av riksdag eller regering definierat särskilt samhällsintresse, helt eller delvis monopol eller en dominerande ställning på marknaden. Med detta följer särskilda krav på bolagens rapportering i årsredovisningen hur samhällsuppdraget och de mål som är kopplade till detta har genomförts samt samordnats och prioriterats i förhållande till övriga mål.

Några exempel kan illustrera den ofta ofullständiga redovisningen av hur mål för bolagens samhällsuppdrag prioriteras och vilka effekter det har på övriga mål.

Exemplet Svenska Spel AB

Ägarnas uppdrag till Svenska Spel AB redovisas i årsredovisningen. Det anges att sociala skyddshänsyn och bedrägerier ska beaktas när spelformer utvecklas. Bolagets mål anges vara att på tio års sikt fortsatt vara Sveriges största och mest lönsamma spel- och lotteriföretag och som sådant årligen dela ut minst lika stora vinster till samhällsnyttiga ändamål som under 2004. Bolaget redovisar ett uppställt vinstmål för sin avkastning samtidigt som det finns krav på ett socialt åtagande. Ansvar går före vinst säger bolagsledningen i sin årsredovisning och ger exempel på beslut som inneburit att företaget avstått från intäkter. Av

årsredovisningen framgår dock inte hur detta åtagande prioriterats och avvägts mot andra mål samt hur det påverkat vinstmålet. För 2004 har Svenska Spel även givit ut en separat s.k. CSR- rapport (Corporate Social Responsibility Report), vilken behandlar det samhällsuppdrag Svenska Spel har. Separat redovisning av s.k. CSR-frågor kan skapa oklarhet om denna redovisnings status.

Exemplet Vattenfall AB

Vattenfall AB lämnar i sin årsredovisning inte någon tydlig beskrivning av sitt samhällsuppdrag. Inte heller redovisas hur uppdraget inverkar på övriga verksamhetsmål och de finansiella målen. Riksrevisionen har i en tidigare granskning gjort bedömningen att bolaget har ett samhällsuppdrag att infria, men att det saknades tydlighet både från ägarförvaltningen och från bolagsledningen om vad detta inneburit och bör innebära konkret för bolagets verksamhet.⁴

Exemplet Posten AB

I årsredovisningen för Posten AB lämnas en utförlig redogörelse för hur de av bolagsledningen fastställda övergripande verksamhetsmålen har brutits ner i uppföljningsbara delmål. Vidare redovisar bolaget en uppföljning av resultatet mot delmålen och vilka åtgärder som vidtagits och vilka åtgärder som kommer att vidtas för att nå eller bibehålla önskat resultat. I detta avsnitt om målredovisning saknas dock en tydlig redogörelse för hur Posten AB beaktat det samhällsuppdrag som presenteras på annan plats i årsredovisningen.

Riksdag och regering har i varierande utsträckning gett tydliga och utförliga förutsättningar för verksamhet, ekonomi och samhällsuppdrag i ägardirektiv, eller motsvarande dokument, till varje bolag för sig.

De granskade bolagen har visserligen använt sina möjligheter att förtydliga sitt uppdrag, men ett huvudsakligt intryck är att detta gjorts återhållsamt. Flera bolag har således inte redovisat sitt samhällsuppdrag i operativa delmål så att det är möjligt att på ett väsentligen heltäckande sätt följa upp huruvida givna direktiv följs och övergripande mål uppfylls. Bolagens avvägning mellan samhällsuppdrag, som även kan innebära en särställning på marknaden, och ekonomiska krav samt effekterna av en sådan måldualism är ofta inte närmare belyst i årsredovisningarna. I detta sammanhang visas vanligen inte heller vilken inverkan samhällsuppdraget har på övriga verksamhetsmål och de finansiella målen. Andra

---

⁴ På Vattenfalls bolagsstämma 2005 förtydligades bolagets uppdrag genom ändring i bolagsordningen och förtydliganden kring vad det innebär mer konkret för bolagets verksamhet och uppföljning.

exempel på årsredovisningar där detta inte är närmare belyst, förutom de exempel som anges ovan, är årsredovisningarna för Swedcarrier AB, SJ AB, och Teracom AB.

Mer utförlig är redovisningen av de mål och strategier bolaget självt beslutat. I flera årsredovisningar framgår dock inte på ett tydligt sätt var de redovisade målen har sitt ursprung eller hur dessa har satts. Bolagens redogörelse för uppföljningen av hur långt de faktiskt nått i att förverkliga dem varierar och är i en del fall knapphändig.

Ägarförvaltningens genomlysning

De statliga bolagens årsredovisningar har även granskats av Näringsdepartementet. I en av näringsministern i oktober 2005 beslutad skrift, kallad Genomlyst 2005, görs en värdering av redogörelsen för mål och måluppfyllelse i årsredovisningarna för 31 statliga bolag. En jury utsedd av Näringsdepartementets enhet för statlig ägande har haft till uppgift att göra värderingen. Juryn har bestått av personer med relevant kompetens och bred erfarenhet från olika områden och intressegrupper. Juryns generella reflektioner avser en rad svagheter i årsredovisningarna samtidigt som juryn i sin granskning av enskilda bolag lyfter fram goda exempel.

”Avsnitten om mål och måluppfyllelse vinner i merparten av årsredovisningarna som granskats på att utvecklas både i termer av vilka målen är, hur målen är satta, varför ett specifikt mål valts, varför en specifik nivå för målet fastställts samt i termer av hur man avser att nå målen. Förklaringar av avvikelser mellan utfall och redovisade mål saknas ofta, eller är alltför kortfattade. Detta gäller både när målen inte har nåtts och när de har överträffats. Variationen på avkastningskrav som staten ställt upp är stor, men bara ett fåtal företag förklarar tydligt varför ett visst avkastningskrav fastställts. Det framgår sällan hur konkurrensbilden ser ut. Därtill återkopplas som sagt inte det finansiella målet till utfallet och vad som skall göras för att det finansiella målet skall nås.

Juryn noterar dock att de finansiella målen generellt sett är bättre beskrivna än mål för övriga perspektiv (samhälle, miljö etc.). För statliga företag kan det upplevas som särskilt viktigt att målbeskrivningen tydligt kopplas till det uppdrag företaget har från staten. Juryn anser att de företag som inte omfattas av något särskilt samhällsintresse, utan har ett rent kommersiellt uppdrag bör tydligt redovisa detta.”

2.2.2 Övergripande omvärldsbeskrivning.

Enligt Bokföringsnämndens uttalande⁵, vägledning för förvaltningsberättelsens innehåll, ska i förvaltningsberättelsen lämnas upplysning om de viktigaste orsakerna till utvecklingen av företagets resultat och ställning, t.ex. förändringar i marknad, produktion, råvaruförsörjning, räntor och valutakurser. Även i övrigt kan olika slag av viktiga förhållanden och händelser kräva information. I regeringens riktlinjer framgår inte vilken information som förväntas utöver vad som sägs i årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens uttalande. Dessa anger endast att en övergripande omvärldsbeskrivning ska redovisas.

Granskningen har visat att omfattningen av den information bolagen ger varierar betydligt. Vattenfall AB har exempelvis sammantaget en mycket bra beskrivning av vilka faktorer i omvärlden som påverkar dess verksamhet. Vattenfall AB lämnar också en utförlig beskrivning av marknader, konkurrenssituation, prissättning, förtroende och ansvar.

Det finns exempel på att andra bolag inte ger en lika fullständig beskrivning av detta. Exempelvis framgår ingen tydlig bild i årsredovisningarna för SJ AB och Specialfastigheter AB i vilken omfattning bolagen arbetar på en väl avgränsad marknad där de har en monopolliknande ställning.

2.2.3 Risk- och känslighetsanalys

I regeringens riktlinjer finns krav på en risk- och känslighetsanalys som beskriver företagets huvudsakliga rörelserisker respektive finansiella risker. Av årsredovisningslagen framgår att om det är väsentligt för bedömningen av företagets ställning och resultat ska information lämnas avseende användningen av finansiella instrument. I redovisningen ska anges mål och tillämplade principer för finansiell riskstyrning samt exponering för prisrisker, kreditrisker, likviditetsrisker och kassaflödesrisker. I Redovisningsrådets rekommendation RR 27 Finansiella instrument finns detaljerade krav på vilka upplysningar som ska lämnas avseende finansiella instrument.

I regeringens riktlinjer lämnas ingen vägledning för hur en risk- och känslighetsanalys för rörelserisker och finansiella risker ska rapporteras. Det framgår inte om riktlinjerna ställer krav på redovisning utöver årsredovisningslagens krav avseende finansiella risker.

Riksrevisionens granskning har visat att variationerna i bolagens information är stora. Ett föredömligt exempel är här Vattenfall AB. Bolaget beskriver riskhanteringsprocess, identifierade risker indelade i

---

⁵ Bokföringsnämndens uttalande: Förvaltningsberättelsens innehåll, 6 kap. 1 § årsredovisningslagen.

liten och stor ekonomisk påverkan, liten och stor sannolikhet för ekonomisk påverkan på resultatet och hur koncernen styr och hanterar identifierade risker. Bolaget redogör för exponering av kredit- och valutarisker, räntekänslighet m.m.

AB Swedcarrier lämnar i sin årsredovisning inte någon beskrivning av rörelserisker och Systembolaget AB lämnar en begränsad redovisning. Därigenom uppfylls inte kravet på redovisning av både finansiella risker och rörelserisker.

I de bolag där det är väsentligt för bedömningen av bolagets ställning ska, som nämnts, information lämnas om användningen av finansiella instrument. Till detta övergripande lagfästa krav har fogats relativt långtgående och detaljerade krav på hur de finansiella riskerna ska redovisas.

2.2.4 *Styrelsearbetet*

Enligt regeringens riktlinjer ska en beskrivning av styrelsens sammansättning och styrelsearbetet under året lämnas. Börsreglerna innehåller bl.a. krav på att styrelsen i ett särskilt avsnitt i årsredovisningens förvaltningsberättelse lämnar en redogörelse för styrelsearbetet under året. Av årsredovisningen ska också framgå för varje styrelseledamot hur länge denne ingått i bolagets styrelse, dennes huvudsysselsättning och övriga väsentliga styrelseuppdrag. I Svensk kod för bolagsstyrning⁶ redovisas ytterligare information som ska ges i årsredovisningen eller den särskilda rapport som ska fogas till årsredovisningen. Där tas bl.a. upp arbetsfördelning i styrelsen, hur styrelsearbetet bedrivits inklusive antal sammanträden och närvaro. Vilken ytterligare information regeringen önskar utöver detta framgår inte av riktlinjerna.

2.2.5 *Jämställdhetspolicy, arbetet med mångfald och incitamentsprogram*

Regeringens riktlinjer ställer krav på en beskrivning av bolagets jämställdhetspolicy, arbetet med mångfald samt en redogörelse för samtliga incitamentsprogram. Jämställdhetspolicy och arbete med mångfald saknar utvecklade regler eller praxis vad gäller rapporteringen i bolagens årsredovisning. Regeringens riktlinjer ger ingen vägledning för denna redovisning. Både krav, riktlinjer och vägledning kan självfallet hämtas från jämställdhetslagen (1991:433), t.ex. om den plan för sitt jämställdhetsarbete arbetsgivare ska upprätta varje år eller för bedömningen av om det finns löneskillnader som har samband med kön. Lagen om åtgärder mot etnisk diskriminering (1999:130) innehåller på motsvarande

---

⁶ Svensk kod för bolagsstyrning (gäller från 1 juli 2005).

sätt krav och villkor för hur t.ex. arbetsgivarens målinriktade arbete ska bedrivas för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

Att en redovisning i årsredovisningen av dessa aspekter ska ske framgår av regeringens riktlinjer. Regeringen har även framhållit att den miljö, jämställdhets- och mångfaldsrelaterade rapporteringen i möjligaste mån bör integreras i årsredovisningen⁷. Hur det arbete som ett bolag bedriver i dessa delar ska redovisas i årsredovisningen ankommer dock på bolagsledningen att bedöma.

Utförliga regler för redovisning av incitamentsprogram finns bl.a. i børsreglerna (NBK) rörande ledande befattningshavares förmåner avseende optioner och liknande. I dessa sägs att en utförlig redogörelse ska lämnas. Även svensk kod för bolagsstyrning behandlar krav på information om principer för ersättning och övriga anställningsvillkor för bolagsledningen och utestående aktie- och aktiekursrelaterade incitamentsprogram för styrelsen och bolagsledningen, om de innebär en väsentlig avvikelse från föregående års principer.

Granskningen visar att omfattningen av bolagens rapportering av jämställdhet varierar. I årsredovisningarna för SJ AB och AB Svensk Bilprovning lämnas exempelvis ingen beskrivning av innehållet i bolagets jämställdhetspolicy. Däremot har exempelvis Specialfastigheter i Sverige AB återgett innehållet i sin jämställdhetspolicy på ett tydligt sätt.

Vidare framgår att de granskade bolagen i enlighet med riktlinjerna lämnat en redovisning av sitt mångfaldsarbete, oftast i en kortfattad form.

Granskningen visar att bolagen redovisar förekomsten av incitamentsprogram i not avseende löner och ersättningar.

2.2.6 Utdelningspolicy

Enligt regeringens riktlinjer krävs en redogörelse för fastställd utdelningspolicy. Internationell Redovisningsstandard (IAS 1) för utformning av finansiella rapporter ställer endast krav på att ange storleken på aktuell utdelning.

I Riksrevisionens granskning har noterats att mål avseende utdelning samt årets föreslagna utdelning anges i samtliga fall. Kommentarer saknas dock i några fall t.ex. om vem som beslutat om policyn.

---

⁷ Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2002.

2.2.7 Miljöarbete

I regeringens riktlinjer är miljö det område som behandlas mer utförligt med avseende på vad redovisningen ska innehålla. Där ställs krav på information om företagets miljöarbete med en redogörelse för miljöpolicy, miljömål, produktionens eller tjänsternas miljöpåverkan samt väsentliga nyckeltal om miljön såsom energi- och råvaruförbrukning. Företaget bör också ange om och i så fall vilket miljöledningssystem som implementerats. Årsredovisningslagen kräver information om sådant som är viktigt för bedömning av företagets ställning och resultat, händelser av väsentlig betydelse för företaget som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut och tillstånds- eller anmälningspliktig verksamhet enligt miljöbalken.

Granskningen visar att bolagen med några undantag redovisat miljöarbetet i enlighet med de särskilda återrapporteringskraven i regeringens riktlinjer. Exempelvis saknar Swedcarrier AB:s årsredovisning ett miljöavsnitt. AB Svensk Bilprovning tar upp miljöfrågan utifrån bolagets förebyggande verksamhet men redogör endast mycket kortfattat för det egna miljöarbetet. Några bolag publicerar dessutom en särskild miljöredovisning utöver den information som lämnas i årsredovisningen.

3 Riksrevisionens sammanfattande bedömning och rekommendationer

3.1 Den finansiella redovisningen håller god standard

Riksrevisionen har ställt frågan om de granskade bolagens externa finansiella redovisning uppfyller de krav och rekommendationer som finns i årsredovisningslagen, Redovisningsrådets rekommendationer och de börsregler som regeringens riktlinjer hänvisar till.

Riksrevisionens bedömning är:

- att de iakttagelser som gjorts vid granskningen visar att de granskade bolagen i de finansiella delarna av sin årsredovisning håller en kvalitet väl i nivå med jämförbara noterade bolag. De brister i enskildheter som noterats, och som kan behöva åtgärdas av respektive bolag, förtar inte detta helhetsintryck.

3.2 Redovisningen av samhällsuppdrag och verksamhet har betydande brister

Riksrevisionen har ställt frågan om de statliga bolagen i årsredovisningen redovisar sina samhällsuppdrag och sin verksamhet i enlighet med de särskilda krav på återrapportering för bolag med statligt ägande som anges i regeringens riktlinjer.

Samhällsuppdrag

Av riktlinjerna framgår att i förekommande fall samhällsuppdrag samt hur dessa har uppfyllts ska redovisas. I regeringens skrivelse till riksdagen⁸ sägs att redovisning avseende samhällsintressen "bör betraktas som lika väsentlig som annan redovisning". Av detta följer att statliga bolag som har samhällsuppdrag ska redovisa dessa i sin årsredovisning.

Samtliga de bolag vars årsredovisning ingått i granskningen har olika slags samhällsuppdrag att utföra eller en ställning på marknaden som bör redovisas särskilt, t.ex. dominerande ställning på marknaden.

---

⁸ Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2002, sidan 11.

Granskningen visar att både omfattningen av och kvaliteten i bolagens redovisning av samhällsuppdrag varierar stort. Bolagens redovisning brister i flertalet fall. Exempel finns på att samhällsuppdrag har redovisats endast mycket översiktligt eller inte alls.

Mer ambitiösa avrapporteringar finns dock. Årsredovisningarna för Apoteket AB och Samhall AB är några exempel med tydliga redovisningar av samhällsuppdrag och hur de kan följas upp.

Samhällsuppdrag och ekonomiska mål eller verksamhetsmål i övrigt kan vara motstridiga och det är bolagsledningens uppgift att inom givna direktiv göra avvägningar. Hur dessa avvägningar görs och vad detta får för konsekvenser finns det emellertid sällan någon fyllig redovisning av.

Då samhällsuppdrag redovisas framgår många gånger inte om redogörelsen utgår från uppgifter och mål föreskrivna av riksdag och regering eller om bolaget självt tolkat ägarens eller ägarförvaltarens mål med verksamheten. Vid en analys av om målen har varit rimligt satta och uppfyllts bör det framgå vem som satt målen och vem som eventuellt tolkat målen. Annars kan eventuella rekommendationer inte ha en tydlig mottagare. Tydlighet på denna punkt gör det också möjligt att undvika sammanblandning av riksdagens ansvar, regeringens ansvar och bolagsstyrelsens ansvar.

Formerna för styrning från ägarens/ägarföreträdarens sida avseende lämnande av samhällsuppdrag sker inte på ett enhetligt sätt för de statligt ägda bolagen.⁹ Detta innebär att bolagens samhällsuppdrag kan finnas formulerade eller uttryckta i olika slags dokument och uttalanden. Dessa samhällsuppdrag inklusive eventuella mål kan vara otydliga eller inte utformade på ett sätt som ger goda förutsättningar för uppföljning. Det framgår av en granskning som Riksrevisionen publicerade år 2004¹⁰ att det i brist på ett tydligt formulerat uppdrag finns en uppenbar risk att konkreta finansiella mål prioriteras framför mer oprecist formulerade samhällsintressen.

Verksamhetsmål

Av riktlinjerna framgår att verksamhetens mål samt hur dessa har uppfyllts ska redovisas. Bestämmelsen tar sikte på bolagets affärsmässiga verksamhet och målen för denna. Granskningen visar att både omfattningen av och kvaliteten i bolagens redovisning av verksamhetsmål varierar betydligt. Rapporteringen av hur bolagen arbetar med – och har lyckats med – att uppfylla ickefinansiella verksamhetsmål är i flera fall begränsad. Det framgår således sällan tillräckligt tydligt t.ex. hur målen

---

⁹ Riksrevisionens förstudie Formerna för styrning av de statliga bolagen (dnr 33-2005-0283).

¹⁰ Vattenfall – uppdrag och statens styrning RiR 2004:18.

är satta, hur bolaget avser att nå målen eller vad som är orsakerna till att målen överträffats eller inte uppfyllts.

Det finns dock även goda exempel på sådan avrapportering, årsredovisningen för Posten AB är ett.

Riksrevisionens bedömning av vad som ovan sagts om samhällsuppdrag och verksamhetsmål är att:

- De bolag som ingått i granskningen har ofta inte på ett tydligt och överskådligt sätt redovisat sina samhällsuppdrag och sina verksamhetsmål.
- Särskilt redovisningen av samhällsuppdragen och hur de förverkligas är ofta summarisk och därmed otillräcklig.
- Samhällsuppdrag och ekonomiska mål eller verksamhetens affärs- mässiga mål i övrigt är i vissa fall motstridiga. Hur bolagsledningens avvägningar görs och vad detta får för konsekvenser finns det sällan någon redovisning av.
- Det framgår inte tydligt i vilken grad bolagens samhällsuppdrag eller särställning på marknaden haft betydande effekt på måluppfyllelsen i övrigt inklusive avkastningen.
- Vaga och oprecisa samhällsuppdrag och verksamhetsmål från regeringen, vilket ofta förekommer, bidrar sannolikt till bristande genomlysning.
- I brist på tydligt formulerade uppdrag finns det en uppenbar risk att konkreta finansiella mål prioriteras framför mer oprecist formulerade samhällsuppdrag.
- Ofta har bolagen ställts inför uppgiften att ensamma tolka sina uppdrag och formulera mål för verksamheten. I sådana fall innebär en bristande öppenhet i årsredovisningen en risk för att de mål bolaget faktiskt arbetar med inte delges riksdag, regering, medier och allmänhet.
- De stora variationerna i kvalitet och utförlighet och därmed öppenhet i de årsredovisningar som har granskats visar att regeringens riktlinjer från 2002 ännu inte fått genomslag.

Övriga särskilda återrapporteringskrav

I regeringens riktlinjer anges även att följande återrapporteringar ska ske i årsredovisningen:

- En övergripande omvärldsbeskrivning.
- En risk- och känslighetsanalys som beskriver företagets huvudsakliga rörelserisker respektive finansiella risker.

- En beskrivning av styrelsens sammansättning och styrelsearbetet under året.
- En beskrivning av bolagets jämställdhetspolicy, arbetet med mångfald samt en redogörelse för samtliga incitamentsprogram.
- En redogörelse för fastställd utdelningspolicy.
- Information om företagets miljöarbete med en redogörelse för miljöpolicy, miljömål, produktionens och produkternas eller tjänsternas miljöpåverkan samt väsentliga miljönyckeltal såsom energi- och råvaruförbrukning. Företaget bör också ange om och i så fall vilket miljöledningssystem som implementerats.

Nedan redovisas Riksrevisionens bedömningar avseende de granskade bolagens åiterrapportering mot dessa åiterrapporteringskrav.

- *Riksrevisionens bedömning är att flera granskade bolag torde kunna vidareutveckla redovisningen av sin omvärldsbeskrivning och att det finns goda exempel bland statliga och andra företag att hämta inspiration från.*
- *Riksrevisionens bedömning är att de granskade bolagen i väsentliga delar uppfyller gällande lag och rekommendationer¹¹ avseende redovisning av risk- och känslighetsanalys. Kraven på att redovisa en riskanalys för företagets huvudsakliga rörelserisker har av vissa bolag hanterats utförligt, av andra mer övergripande eller inte alls. En riskanalys för rörelserisker bör redovisas i alla företag av den typ som granskats.*
- *Riksrevisionens bedömning är att de granskade bolagen i stort uppfyller den praxis för redovisning av styrelsearbetet som har utvecklats avseende börsbolag. Det bör dock framhållas att ägarförvaltningen genom en vägledning till regeringens riktlinjer skulle kunna ge förutsättningar för att vidareutveckla redovisningen. Till exempel kan i årsredovisningen redovisas vilka strategiska teman styrelsen behandlat vid sina möten under räkenskapsåret och vilka styrelseledamöter som är oberoende i förhållande till bolag och ägare.*
- *Riksrevisionens bedömning är att endast de bolag som beskriver sin jämställdhetspolicy i årsredovisningen följer regeringens riktlinjer.*
- *Riksrevisionens bedömning är att bolagen i rapporteringen av sitt mångfaldsarbete följer regeringens riktlinjer.*
- *Riksrevisionens bedömning är att bolagen när det gäller incitamentsprogram uppfyller god redovisningssed.*

---

¹¹ Riksrevisionen planerar att under 2006 publicera en granskning av finansförvaltningen hos statliga företag.

- *Riksrevisionens bedömning är att bolagens årsredovisning torde ange den fastställda utdelningspolicyn, vad den innehåller samt klart informera om i vad mån policyn följts. Avvikelse bör tydligt rapporteras samt information lämnas om t.ex. efterutdelning från bolaget.*
- *Riksrevisionens bedömning är att bolagens rapportering kring miljöarbetet visar en betydande spridning vad gäller form och fullständighet – trots att åiterrapporteringskraven för miljöarbetet är de mest utförliga av samtliga krav i regeringens riktlinjer.*

Riksrevisionens sammanfattande bedömning avseende övriga särskilda åiterrapporteringskrav är följande:

I vissa fall är redogörelsen i bolagens årsredovisning ambitiös och relativt utförlig, medan den i andra fall är översiktlig. Det förekommer också att redovisning helt eller delvis saknas. Det går inte att se att det finns någon lägsta gemensam nivå i redovisningen, vare sig det gäller kvalitet eller omfattning. Detta gäller även redovisningen mot det återrapporteringskrav som innehåller mest vägledning, dvs. miljöarbetet. Den ojämna redovisningen för med sig att mottagaren har svårt att jämföra bolagen och skapa sig en rimligt klar uppfattning om bolagens mål, hur de arbetar och hur de lyckats inom ett antal viktiga områden. Vart och ett av dessa områden har regeringen i sina riktlinjer sett som ett särskilt samhällsintresse där en redovisning i bolagens årsredovisning är viktig.

Riksrevisionens bedömning är att en tydlig, öppen och utförlig redovisning av god kvalitet här är ett krav som statliga bolag ska leva upp till.

3.3 Regeringens åiterrapporteringskrav är otydliga

Riksrevisionen har också ställt frågan om de särskilda åiterrapporteringskraven är ändamålsenligt utformade.

Enligt regeringens riktlinjer ska de statligt ägda företagen vara minst lika genomlysta som noterade företag. Syftet med de särskilda återrapporteringskraven är att de ska ge en ökad genomlysning. Granskningen visar att flera av de särskilda åiterrapporteringskraven, såsom de är utformade, inte skiljer sig från de krav som finns i den lagstiftning och de redovisningsrekommendationer som gäller för börsföretag. Riktlinjerna är genomgående kortfattade och kan vara svåra för bolagen att tolka.

Ingen vägledning har lämnats till hjälp för tolkningen på de punkter där regeringens riktlinjer behandlar frågor som inte behandlas i redovisningslagstiftning eller av god redovisningssed. Behovet av vägledning rör

närmast de särskilda återrapporteringskrav som uteslutande gäller för statliga bolag och som har sin grund i det statliga ägandet, exempelvis mål och måluppfyllelse. Det saknas riktlinjer för hur bolagen bör redovisa samordningen och prioriteringen mellan samhällsuppdrag och övriga mål.

Riksrevisionens bedömning är att regeringens riktlinjer i flera viktiga avseenden inte är tillräckligt tydliga för att ge bolagen en god vägledning för rapportering i årsredovisningen. Utan sådan vägledning ställs varje enskilt bolag inför uppgiften att på egen hand precisera vad som krävs för att informationen i årsredovisningen ska ge en korrekt och förståelig bild av hela verksamheten.

3.4 Riksrevisionens rekommendationer

Av skäl som framgår av avsnitt 3.1 lämnar Riksrevisionen inga rekommendationer beträffande den finansiella redovisningen. Vad avser avsnitt 3.2 om samhällsuppdrag och verksamhet ger Riksrevisionen följande rekommendationer.

Riksrevisionen rekommenderar att åtgärder vidtas för att utveckla den externa rapporteringen i de statliga bolagens årsredovisningar. Bolagens årsredovisningar bör motsvara högt ställda krav på öppenhet, tydlighet och överskådlighet. En läsare ska kunna få insyn i samhällsuppdrag, verksamhet och ekonomi samt ges förutsättningar att bilda sig en uppfattning om affärsmässighet och om hur angivna särskilda samhällsuppdrag utförts. Såväl demokratiska skäl som effektivitetsskäl talar för fortsatt aktiva åtgärder från de ansvariga.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att överväga att:

- Begära att årsredovisningarna tydligt och med hög kvalitet ska redogöra för bolagens samhällsuppdrag och hur de utförts.
- Utveckla dialogen med de statliga bolagen angående bolagens samhällsuppdrag, mål, strategier och förväntade resultat. Dokumentera åtföljande beslut av ägarförvaltaren och bolagsstyrelsen så att de blir tydliga och åtskilda.
- Komplettera riktlinjerna med en vägledning på de punkter som inte sammanfaller med god redovisningssed eller andra rekommendationer.
- Följa upp tillämpningen av riktlinjerna och att samtliga bolag med hög ambition lämnar den rapportering som begärts.

Riksrevisionen rekommenderar de granskade bolagen att överväga att:

- Förtydliga i årsredovisningen vilka samhällsuppdrag bolaget ska utföra. I den rapporteringen bör en tydlig åtskillnad göras mellan riksdagens beslut, regeringens beslut och bolagets egna tolkningar av sådana beslut.
- Redovisa bolagets strategi för att fullgöra sina samhällsuppdrag.
- Redovisa hur bolaget har genomfört sina samhällsuppdrag och hur framgångsrikt bolaget varit i dessa avseenden.
- Redovisa affärsverksamhetens mål och måluppfyllelse. Visa hur bolaget har inriktat sin verksamhet genom exempelvis ett antal uppföljningsbara mål och delmål. Förklara orsakerna om utfallet på ett positivt eller negativt sätt skiljer sig från målen.
- Redovisa om bolagets särställning på marknaden eller samhällsuppdrag haft betydande effekt för måluppfyllelsen i övrigt inklusive avkastningen.
- Vidta de åtgärder som behövs för att årsredovisningen ska ge en helhetsbild av bolaget, innefattande en redogörelse för vilka avvägningar bolagsledningen gör mellan samhällsuppdrag och affärsmässiga mål.
- Ta initiativ till dialog med ägarföreträdaren i de fall direktiv och avsikter är oklara eller lägger hinder i vägen för en genomlyst extern rapportering.

Referenser

Lagar och förordning

Årsredovisningslag (1995:1554)

*Förordning om myndigheters årsredovisning och budgetunderlag
(2000:605)*

Utredningar och rapporter

Näringsdepartementet, *Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2004*

Näringsdepartementet, *Genomlyst 2004*

Näringsdepartementet, *Genomlyst 2005*

RiR 2004:28, Regeringens förvaltning och styrning av sex statliga bolag

RiR Förstudie dnr 33-2005-0283, Formerna för styrning av statliga bolag med särskilda samhällsintressen

RiR 2005:13, Riksrevisionens årliga rapport 2005

Övriga regler och rekommendationer

Näringsdepartementet, *Riktlinjer för extern rapportering från företag med statligt ägande*

Bokföringsnämndens uttalanden

Redovisningsrådets rekommendationer och uttalanden

Näringslivets Börskommittées regler

International Financial Reporting Standards IFRS

Bilaga 1 Regeringens riktlinjer

Riktlinjer för extern ekonomisk rapportering

Regeringen beslutade den 21 mars 2002 om nedanstående riktlinjer för den externa ekonomiska rapporteringen för företag med statligt ägande.

Riktlinjerna avser företag som är belagda av staten. I företag där staten är delägare bör riktlinjerna enligt regeringsbeslutet så långt möjligt tillämpas efter en dialog med övriga aktieägare.

SYFTE

Företag med statligt ägande ägs ytterst av svenska folket och har därmed ett stort allmänintresse. Företagen ska därför vara minst lika genomlysta som noterade företag.

Riktlinjerna anger en miniminivå för den externa rapporteringen i företag med statligt ägande och riktar sig i huvudsak till helägda icke noterade företag. Detta då de noterade företagen redan har krav på sig att följa Stockholmsbörsens noteringsavtal. Kravet på genomlysning och hög kvalitet på rapporteringen kan också ställas i relation till företagets relativa storlek samt ställning på marknaden. Små företag även benämnda 10/24-företag* kan undantas från dessa riktlinjer.

ANSVARSFÖRHÅLLANDEN

Det ankommer på företagets styrelser att tillse att företagets kvartalsrapporter och årsredovisningar uppfyller riktlinjerna snarast dock senast den 1 januari 2003.

PRINCIPER FÖR EXTERN RAPPORTERING
Riktlinjerna ska ses som ett komplement till gällande redovisningslagstiftning och god redovisningssed.

Den miljörelaterade informationen bör integreras med övrig redovisning.

Utöver gällande redovisningslagstiftning och god redovisningssed ska årsredovisning, delårsrapporter och bokslutskommuniké presenteras, i tillämpliga delar, enligt de rekommendationer som anges i Stockholmsbörsens noteringsavtal med bilagor:

UTÖVER OVANSTÅENDE BÖR BOLAGEN I ÅRSREDOVISNINGEN LÄMNA;

- En övergripande omvärldsbeskrivning.
- En redogörelse över beslutade finansiella mål, verksamhetsmål och i förekommande fall särskilda samhällsuppdrag samt hur dessa har uppfyllts.
- En risk- och känslighetsanalys som beskriver företagets huvudsakliga rörelse- respektive finansiella risker.
- En beskrivning av bolagets jämställdhetspolicy, arbetet med mångfald samt en redogörelse för samtliga incitamentsprogram.
- En beskrivning av styrelsens sammansättning och styrelsearbetet under året.

- En redogörelse för fastställd utdelningspolicy.
- Information om företagets miljöarbete med en redogörelse för miljöpolicy, miljömål, produktionens och produkternas/tjänsternas miljöpåverkan samt väsentliga miljönyckeltal såsom energi- och råvaruförbrukning. Företaget bör också ange om och i så fall vilket miljöledningssystem som implementerats.

DELÅRSRAPPORTER

Ska lämnas kvartalsvis inom två månader från utgången av rapportperioden.

PUBLICERING AV RAPPORTER

Företagen ska även publicera sina kvartalsrapporter, bokslutskommunikéer samt årsredovisningar på företagets hemsida.

UTVÄRDERING

Efterlevnaden av dessa riktlinjer kommer att utvärderas och redovisas i regeringens skrivelse till riksdagen om företag med statligt ägande.

FAKTARUTA OM LAGAR OCH REKOMMENDATIONER SOM GER VÄGLEDNING

Ramlagar för redovisningslagstiftningen:

- ÅRL – Årsredovisningslagen
- Lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag
- Lagen om årsredovisning i försäkringsföretag
- BFL – Bokföringslagen

Övriga lagar, förordningar och beslut:

- ABL – Aktiebolagslagen
- Förordning om årsredovisning och budgetunderlag
- Förordning om myndigheters bokföring
- Regleringsbrev

Rekommendationer och normer:

- Stockholmsbörsens noteringsavtal
- RR – Redovisningsrådets rekommendationer
- BFN – Bokföringsnämnden
- FAR – Förenade Auktoriserade Revisorer rekommendationer
- Europeiska gemenskapernas kommissions rekommendationer om bl.a. miljöredovisning (2001/453/EG)
- IASB/IASB – International Accounting Standards Committee/Board
- US GAAP – US Generally Accepted Accounting Principles, utgivna av FASB (statliga redovisningsnämnden i USA)
- SFF – Sveriges Finansanalytikers Förenings rekommendationer
- AMN – Aktiemarknadsnämnden
- NBK – Näringslivets Börskommitté
- FI – Finansinspektionen
- ESV – Ekonomistyrningsverket

* Definition 10/24-företag. Näringsdrivande icke noterade företag i vilka:

a) antalet anställda under de senaste två räkenskapsåren i medeltal uppgått till högst tio och
b) tillgångarnas nettovärde enligt fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret uppgår till högst 24 Mkr.

Bilaga 2 Sammanställning av iakttagelser vid granskningen av bolagens finansiella redovisning

Promemoria upprättad av docent Rolf Rundfelt enligt uppdrag från Riksrevisionen.

Generella iakttagelser vid granskningen av bolagens finansiella redovisning

Förvaltningsberättelse

Enligt årsredovisningslagen ska företag avge en förvaltningsberättelse. I denna ska ingå vissa uppgifter, till exempel kommentarer till resultat och ställning samt verksamhet inom forskning och utveckling. ÅRL förhindrar inte att ytterligare uppgifter lämnas. Det strider alltså inte mot regelverket att låta förvaltningsberättelsen omfatta i praktiken hela årsredovisningen. Det är dock önskvärt att förvaltningsberättelsen begränsas till de lagstadgade uppgifterna och den av regeringen begärda återrapporteringen eftersom det underlättar att finna de uppgifter man som läsare kan vara intresserad av. Vanligen medför också de formella krav som ställs på en förvaltningsberättelse en högre precision i lämnade uppgifter jämfört med i årsredovisningens text i övrigt.

En av de uppgifter som ska lämnas i förvaltningsberättelsen är en redogörelse för verksamheten inom FoU. Den saknas ibland beroende på att företaget i stort saknar sådan verksamhet. Även om det är uppenbart för företagsledningen är det inte lika klart för läsarna. Det bör därför framgå att anledningen till att kommentarer saknas är att det inte bedrivs någon verksamhet. Enligt RR 15:99¹² ska också uppgift lämnas om kostnaderna för FoU. Lämpligen lämnas den i samband med beskrivningen av verksamheten. Ytterligare ett område där kommentarer ibland saknas gäller effekter på den yttre miljön antingen på grund av att effekterna är små eller för att de återfinns på annat ställe i årsredovisningen. När så är fallet bör en hänvisning till var informationen återfinns lämnas.

---

¹² Redovisningsrådets rekommendation RR 15 Immateriella tillgångar.

Redovisningsprinciper

Notapparaten inleds normalt med en beskrivning av tillämpade redovisningsprinciper. Det är önskvärt att denna inleds med en redogörelse för vilka regelverk som följs, det vill säga ÅRL, Redovisningsrådets rekommendationer och Akutgruppens uttalanden. Eventuellt kan en hänvisning också göras till BFN; när så är fallet bör framgå vad som avses. I inledningen bör också kommenteras vilka nya rekommendationer som trätt i kraft under året och huruvida dessa haft någon effekt på redovisningen.

När det gäller enskilda principer kan en hänvisning göras till respektive rådsrekommendation. En sådan hänvisning ersätter dock inte en självständig beskrivning av de centrala punkterna i rekommendationen. Det är vanligt att företag inte skiljer mellan vad som är principen och tillämpningen av principen. När det gäller exempelvis leasing utgörs sålunda principen av vilka kriterier som används för att klassificera olika avtal medan en uppgift om att företaget endast har operationella leasingavtal utgör en tillämpning som med fördel anges i respektive not. En liknande kommentar kan lämnas för omräkning av utländska dotterföretag. Beträffande de senare bör noteras att klassificeringen numera görs med utgångspunkt från vad som är funktionell valuta.

En viktig princip gäller intäktsredovisning. Önskvärt är att denna görs mer fyllig. RR 11¹³ kan här ge vägledning om vad som bör ingå. En annan viktig princip för många företag gäller finansiella instrument. Som framgår av RR 27¹⁴ ska företaget redogöra för sina principer för samtliga finansiella instrument.

Beträffande pensioner försäkras dessa ofta genom avtal med Alecta. Trots att Alecta utgör en avgiftsbestämd plan ska vissa uppgifter lämnas, vilket framgår av URA 45¹⁵.

En generell synpunkt som underlättar sökningen är att varje tillämpad princip, exempelvis beträffande nedskrivningar, står under en egen rubrik och inte under en gemensam rubrik av typen Anläggningstillgångar.

Finansiella instrument

Som framgår av RR 27:38 ff. ska företag lämna en rad uppgifter om sina finansiella instrument. Här ibland ingår verkliga värden. Vad inte alla

---

¹³ Redovisningsrådets rekommendation RR 11 Intäkter.

¹⁴ Redovisningsrådets rekommendation RR 27 Finansiella instrument: Upplysningar och klassificering.

¹⁵ Uttalande från Redovisningsrådets akutgrupp URA 45 Pensionsplaner som omfattar flera arbetsgivare.

företag tänker på är att finansiella instrument inkluderar också vanliga fordringar och skulder, det vill säga inte bara derivat. Ofta sammanfaller verkligt och redovisat värde. Det bör i så fall anges. Företag som lånat pengar långt med bundna räntor kan dock ha betydande skillnader mellan dessa båda värden. Bland de uppgifter som ska lämnas märks också mål och policier för den finansiella riskhanteringen, se punkt 38 i rekommendationen. Vad som avses med finansiella risker utvecklas sedan i rekommendationen när det gäller valuta, räntor, kreditrisker m.m. De här uppgifterna lämnas med fördel samlat. I beskrivningen bör man undvika intetsägande formuleringar av typen ”riskerna minimeras” och liknande.

När det gäller säkringar av framtida transaktioner kräver punkt 86 ff. att företag lämnar en utförlig beskrivning av vilka transaktioner det rör sig om inklusive uppgift om realiserade vinster/förluster. RR 27 kräver inte att man lämnar uppgift om hur säkringsåtgärder påverkat det innevarande årets resultat. Eftersom effekterna kan vara avsevärda är det ändå önskvärt att sådana upplysningar lämnas.

Segmentsindelning

Syftet med RR 25¹⁶ är att företag ska lämna sådana uppgifter som gör att läsarna bättre förstår vilka faktorer som påverkar resultat och ställning. För att uppnå syftet ska en uppdelning göras så att man skapar segment som är homogena med avseende på risker och möjligheter. I praktiken är detta svårt. Avgörande blir därför normalt hur företagets rapportsystem är, hur företaget är organiserat och hur rapportsystemet är uppbyggt.

Det är ganska vanligt att man som läsare är osäker på om det som företaget redovisar som segment verkligen uppfyller syftet i RR 25. Önskvärt är därför att företagen tydligare redogör för hur de resonerat när de valt att göra sin segmentsindelning, gärna i anslutning till ett organisationsschema. Som framgår av punkt 81 ska uppgift också lämnas om vilka produkter och tjänster som ingår i de olika segmenten.

Aktivering av eget arbete

Flera av företagen har valt att ställa upp sin resultaträkning med utgångspunkt från kostnadsslag. Begreppet kostnadsslag är egentligen felaktigt eftersom det som ska redovisas är utgifter. I den mån som utgifterna överstiger periodens kostnader ska mellanskillnaden i stället redovisas

---

¹⁶ Redovisningsrådets rekommendation RR 25 Rapportering för segment – rörelsegränar och geografiska områden.

som intäkt. Exempel på utgifter som överstiger kostnaderna, det vill säga där en del av utgifterna aktiverats som tillgång är utvecklingsarbete samt räntor. För båda exemplen gäller att företag valt att i stället redovisa sina kostnader, det vill säga tillämpat en nettoredovisning i stället för den bruttoredovisning som lagen anger.

Nyckeltal

Alla företag redovisar finansiella nyckeltal. Omfattningen av dessa liksom definitionerna varierar dock. Ett exempel gäller resultat per aktie. Flertalet av företagen har med detta nyckeltal trots att standarden, det vill säga RR 18¹⁷, inte kräver att det anges i icke-noterade företag. Uppgift om resultat per aktie har dock ett informationsvärde när man gör jämförelser över tiden eftersom det beaktar förändringar i det egna kapitalet.

Räntabilitet anges normalt dels för eget kapital, dels för någon form av arbetande kapital. Rekommendationen från Sveriges Finansanalytikers förening anger att räntabilitet på eget kapital ska beräknas med utgångspunkt från genomsnittligt eget kapital samt att det arbetande kapitalet definieras som sysselsatt kapital.

Räntabilitet på eget kapital ska anges efter skatt. I något fall används begreppet schablonskatt. Detta är ett förlegat begrepp och bör ersättas av redovisad skatt.

Det finns flera mått på finansiell struktur. Vanligast är soliditet. Mått som dock är väsentligt mer informativa är skuldsättningsgrad samt räntetäckningsgrad. Önskvärt är att åtminstone ett av dessa anges.

Nyckeltal anges ofta i tabellform för en femårsperiod. När så sker är det önskvärt att uppgifterna kompletteras med en kommentar som hjälper läsaren att förstå de förändringar som skett. Enbart uppgifter om nyckeltal säger inte särskilt mycket.

Effektiv och nominell skatt

Enligt RR 9¹⁸ ska företaget beskriva varför den effektiva skatten avviker från den nominella. Den nominella bör därvid utgöras av den skatt som erläggs i Sverige, det vill säga 28 procent. Syftet med beskrivningen är att läsarna ska kunna göra en bedömning av den långsiktiga skattebelastningen. Det är därför önskvärt att man undviker stora övrig-poster som inte förklaras. Årsresultatet kan ha påverkats av väsentliga icke

---

¹⁷ Redovisningsrådets rekommendation RR 18 Resultat per aktie.

¹⁸ Redovisningsrådets rekommendation RR 9 Inkomstskatter.

återkommande poster, exempelvis en nedskrivning. Det är då önskvärt att även skatteeffekten av sådana poster kommenteras.

Engångsposter och jämförelsestörande poster

Några företag har i sina kommentarer till årets resultat använt begrepp såsom engångsposter och jämförelsestörande poster. Ett företag, nämligen Jernhusen, har också använt begreppet jämförelsestörande som beteckning på en rad i resultaträkningen. Det senare strider såväl mot ÅRL som RR 4¹⁹. En jämförelsestörande post kan inte anses utgöra vare sig en funktion eller ett kostnadsslag. Att det sen har, i vart fall för tidigare år, varit vanligt med en redovisning av jämförelsestörande poster bland noterade företag ändrar inte detta förhållande.

Väl så viktigt och ett huvudmotiv för varför Redovisningsrådet tagit avstånd från beteckningen är att begreppet inte låter sig definieras. När rådet använder begreppet handlar det sålunda om en bred diskussion av samtliga faktorer som hjälper läsaren att förstå varför årets resultat skiljer sig från tidigare års. Rådets avståndstagande är grundat på samma argument som låg bakom det i praktiken avskaffade begreppet "extraordinärt".

Att använda begreppet i kommentarer strider inte mot någon rekommendation. Läsaren är dock mer betjänt av att få en ordentlig analys av förklaringar till årets resultatutveckling än ett utpekande av enbart vissa poster som jämförelsestörande.

Iakttagelser för respektive granskat bolag avseende den finansiella redovisningen

Akademiska Hus

Goodwill vid förvärv av fastigheter. I samband med förvärv av fastigheter har i vissa fall uppkommit en goodwillpost. I praktiken förekommer inte goodwill i fastighetsföretag. Förekomsten av goodwill är ju ett uttryck för att fastigheterna är värda mer än marknadsvärdet. Om inte posten kan förklaras, det vill säga en förklaring lämnas till vad goodwillposten avser, bör den skrivas ner.

Periodisering av vinster och förluster. Akademiska Hus periodiserar vinster och förluster på lån som regleras i förtid, enligt uppgift för att få

---

¹⁹ Redovisningsrådets rekommendation RR 4 Redovisning av extraordinära intäkter och kostnader samt upplysningar för jämförelseändamål.

en jämnare resultatutveckling. Av samma skäl periodiseras i vissa fall vinster och förluster på stängda räntederivat. En sådan periodisering ger upphov till tillgångar i balansräkningen (gäller förluster) eller skulder (gäller vinster). Dessa tillgångar/skulder uppfyller inte definitionen av tillgång/skuld, varför en periodisering inte är förenlig med regelverket.

Utbyggnadsreserv. I det redovisade värdet på förvaltningsfastigheter ingår en utbyggnadsreserv. Det är oklart vad den avser och följaktligen om avsättningen är förenlig med regelverket. Generellt gäller enligt RR 16:14²⁰ att en avsättning förutsätter ett åtagande gentemot tredje man. Vidare sägs att värderingen schablonmässigt bestämts till 50 procent av marknadsvärdet. Schablonmässiga värderingar är normalt inte förenliga med regelverket.

Apoteket

Innehållsförteckning. I slutet av årsredovisningen finns ett utförligt index med sidhänvisningar samt en detaljerad diagram- och tabellförteckning. Detta underlättar sökandet efter uppgifter väsentligt.

Jernhusen

Förvaltningsfastigheter. Av redovisningsprinciperna på sidan 39 framgår att samtliga fastigheter klassificeras som förvaltningsfastigheter även när dessa hyrs ut till koncernbolag. Argumentet är att uthyrningen är långsiktig och sker på marknadsmässiga villkor.

Av punkt 14 i RR 24²¹ framgår att fastigheter som hyrs ut till andra koncernföretag inte utgör förvaltningsfastigheter ur koncernens synvinkel. Innebörden är att de inte får värderas till verkligt värde i balansräkningen och att det inte finns något krav på uppgift om verkligt värde. Inget hindrar dock från att uppgift om verkligt värde lämnas men det ska i så fall klart framgå att värdet avser koncernens rörelsefastigheter.

Format för resultaträkningen. Enligt ÅRL kan resultaträkningen vara kostnadsslags- eller funktionsindelas. Jernhusen har valt ett format som utgör en blandning av dessa båda former. Sålunda är fastighetsadministration ett exempel på en funktion medan avskrivningar är ett exempel på ett kostnadsslag. Det argument som Jernhusen framför är att uppställningen ansluter sig till branschpraxis. Detta är dock ingen ursäkt för att avvika från ett lagkrav.

Uppskjuten skattefordran. Jernhusen redovisar ett betydande belopp som uppskjuten skattefordran, nämligen 239 Mkr, varav 22 Mkr hänför

---

²⁰ Redovisningsrådets rekommendation RR 16 Avsättningar, ansvarsförbindelser och eventualtillgångar.

²¹ Redovisningsrådets rekommendation RR 24 Förvaltningsfastigheter.

sig till underskottsavdrag. I not 11 kommenteras dessa. Där hänvisas dels till en bedömning att fastighetspriserna kommer att öka, dels till att tillräckliga skattepliktiga överskott kommer att genereras i verksamheten mot vilka underskottsavdragen kan kvittas.

När det gäller redovisning av en skattefordran hänförlig till underskottsavdrag ställer RR 9²², punkt 27, upp ett strängt krav i det fall som företaget redovisat en förlust något av de senare åren. (Jernhusen redovisar en förlust för 2003.) Det krävs då att det finns faktorer som övertygande talar för att det kommer att finnas skattepliktiga överskott i framtiden. De faktorer som anges i not 11 är för allmänt formulerade för att uppfylla detta krav.

Jernhusen är ett dotterbolag till Swedcarrier. Förutom vad som angetts ovan kan följande noteras för Swedcarrier.

Avveckling av verksamheter. Ett beslut har fattats om försäljning av två dotterbolag. Så snart ett sådant beslut fattats av styrelsen blir bestämmelserna i RR 19²³ tillämpliga.

Avsättningar. En avsättning har gjorts för framtida kompetensutveckling. En sådan avsättning kan inte anses utgöra ett åtagande riktat mot tredje man och uppfyller därför inte de krav på avsättningar som ställs i RR 16.

Swedcarrier har redovisat en avsättning för omstruktureringsåtgärder som upplupen kostnad. Det framgår inte huruvida de krav som ställs för detta är uppfyllda, det vill säga om både belopp och tidpunkt för utbetalning är fastställda.

Posten

Posten har under 2004 ändrat segmentsindelningen. I not 2 har man redovisat en brygga som förklarar skillnaderna mellan den gamla och den nya indelningen. Detta är ingen obligatorisk uppgift men kan ändå vara värdefull för den som vill förstå vad ändringen medfört för effekter.

Positivt är också att Posten lämnat en uppgift om hur dess förvaltningstillgångar hänförliga till pensionsförpliktelsena fördelar sig på tillgångsslag. Detta är en uppgift som IASB²⁴ föreslagit ska bli obligatorisk i framtiden.

Nedskrivningar. En nedskrivning har gjorts med ett belopp som inte är oväsentligt. När så är fallet ska bland annat upplysning lämnas om vad som är orsaken till nedskrivningen, se RR 17:116²⁵.

---

²² Redovisningsrådets rekommendation RR 9 Inkomstskatter.

²³ Redovisningsrådets rekommendation RR 19 Verksamheter under avveckling.

²⁴ International Accounting Standards Board.

²⁵ Redovisningsrådets rekommendation RR 17 Nedskrivningar.

Avsättningar. En avsättning har gjorts för framtida förluster inom kassaserviceverksamheten. En sådan avsättning är inte förenlig med RR 16:73. En avsättning ska dock redovisas för förlustkontrakt. Av årsredovisningen framgår inte klart huruvida förutsättningarna för detta är uppfyllda.

Vissa avsättningar löper under flera år. När så är fallet ska en diskontering göras, vilket inte synes ha skett. Vad avsättningarna avser är inte helt klart. Delar av dem redovisas under en rubrik "Övrigt", vilket inte ger läsaren någon vägledning.

En avsättning har gjorts för effektivisering av organisationen. Den typen av avsättningar är bara tillåten om den avser genomgripande förändringar av organisationen. Om denna förutsättning är uppfyllt klargörs inte, vilket hade varit önskvärt, se RR 16:70d.

Uppskjuten skattefordran. Posten redovisar en betydande fordran hänförlig till underskottsavdrag. När ett företag redovisat förluster något av de båda senaste åren är detta förenligt med RR 9 endast om övertygande argument har redovisats, se RR 9:27. Posten hänvisar till en bedömning av resultatutvecklingen under de kommande sex åren. RR 9 innehåller inte någon motsvarande tidsperiod.

Samhall

Nedskrivning. I beskrivningen av den princip som tillämpas används begreppet "bestående värdenedgång". I RR 17 används inte detta begrepp utan en nedskrivning ska alltid göras när redovisat värde understiger återvinningsvärdet.

Under året har nedskrivningar redovisats. Förutom skälen till nedskrivningarna ska uppgift lämnas om hur nedskrivningsbeloppet fastställts inklusive i förekommande fall vilken diskonteringsränta som använts, se RR 17:116. Sådana uppgifter saknas.

Avsättningar. I det belopp som redovisas för omstruktureringsåtgärder ingår avsättning för en tvist. Normalt ska varje avsättning redovisas för sig. I detta fall har en sammanslagning skett, förmodligen av sekretesskäl, vilket borde ha omnämnts.

Specialfastigheter

IFRS²⁶. Specialfastigheter har valt att införa IFRS först 2006. Detta strider visserligen inte mot EU-förordningen eftersom Specialfastigheter inte är ett noterat företag men kan ändå ifrågasättas. Det motiv som anges är

---

²⁶ International Financial Reporting Standards.

att företagets fastigheter är "speciella" vilket gör det svårt att fastställa ett verkligt värde. Man kan ha förståelse för den synpunkten men den mest naturliga lösningen är att tillämpa hittillsvarande värderingsregler, det vill säga anskaffningsvärde.

RR 24, Förvaltningsfastigheter. RR 24 ska tillämpas från och med 2004. Det innebär bland annat att en uppgift ska lämnas i notapparaten om fastigheternas verkliga värde och att det i avsnittet om redovisningsprinciper ska anges hur olika slag av fastigheter klassificerats. Sådana uppgifter har inte lämnats.

Leasing. I avsnittet om redovisningsprinciper anges att alla leasingavtal, även finansiella, redovisas som operationella. En förklaring kan vara att de finansiella avtalen bedöms som oväsentliga. Även om så är fallet är skrivningen inte acceptabel som en redogörelse för en princip. Skulle det vara så att de finansiella avtalen är så oväsentliga att de kan negligeras behövs ingen kommentar.

Skatt. Den redogörelse för skillnaden mellan nominell och effektiv skatt som föreskrivs i RR 9:69 saknas.

Derivat. I likhet med Akademiska Hus har Specialfastigheter valt att periodisera resultatet från derivat som stängts i förväg. Det motiv som anges är att man härigenom uppnår en bättre matchning. Matchningsprincipen är dock inte längre lika viktig som princip som den en gång var. Tonvikten idag läggs på huruvida företaget har en tillgång eller en skuld. Att redovisa exempelvis en vinst på ett i förtid stängt derivat som en skuld, vilket är innebörden av den valda principen, ger inte en rättvisande bild av företagets ställning.

Svenska Spel

Värdering till verkligt värde. I årsredovisningen sägs att bolaget från och med 2004 tillämpar den regel i ÅRL som medger att finansiella instrument värderas till verkligt värde. Uppgiften är missvisande så till vida att värderingen till verkligt värde endast avser en placering i realränteobligationer. Enligt uppgift har inte förvaltaren under flera år kunnat ange annat än obligationernas marknadsvärde.

Systembolaget

Omfattningen av koncernredovisning. Systembolaget äger ett dotterbolag, Lagena, som bedriver annan verksamhet än detaljhandelsförsäljning. För att uppnå en "rättvisande bild" har verksamheten i Lagena ansetts vara rörelsefrämmande och inte redovisats som ett dotterbolag i koncernredovisningen. RR 1:00²⁷ ger inget utrymme för att underlåta att ta in ett

---

²⁷ Redovisningsrådets rekommendation RR 1 Koncernredovisning.

dotterbolag i koncernen på grund av att det bedriver en avvikande verksamhet.

Pensionsskuld. I pensionsskulden har inräknats ett belopp avseende framtida avkastningsskatt. Enligt URA 43²⁸ ska avkastningsskatten redovisas som en löpande kostnad. En avsättning för framtida betalningar är därför inte tillåten.

Teracom

Utformningen av förvaltningsberättelsen och den inledande beskrivningen av redovisningsprinciper är mycket bra utformade.

FoU. Trots att utgifterna för utvecklingsarbete torde vara väsentliga saknas en uppgift om storleken, se RR 15:99²⁹.

Nedskrivningar. Av noterna 17-20 framgår att nedskrivningar skett. Flera av de uppgifter som ska lämnas enligt RR 17:116 när beloppen är väsentliga saknas dock.

Underskottsavdrag. Teracom har valt att inte redovisa en fordran hänförlig till gamla underskottsavdrag, vilket i deras fall kan uppfattas som överdrivet försiktigt. Vad detta återspeglar är att redovisningen av underskottsavdrag är en svår balansgång. Å ena sidan krävs enligt RR 9:27 att företaget kan ange övertygande argument för varför det kan förväntas finnas skattepliktiga överskott i framtiden, å andra sidan är det inte tillåtet att medvetet avstå från att ta upp en fordran när en sådan föreligger.

Vattenfall

Uppskjuten skatteskuld. Vattenfall har inte gjort någon avsättning för uppskjuten skatt hänförlig till skillnaden mellan redovisat och skattemässigt värde på fallrättigheter. Motiveringen är att det redovisade värdet kan återvinnas genom en aktieförsäljning som inte är skattepliktig. Det är tveksamt om argumentet håller redovisningsmässigt. Det förutsätter att varje fallrättighet är en självständig rörelse och inte en enstaka tillgång.

Nedläggningskostnader. En avsättning har gjorts för de kostnader som en nedläggning av kärnkraften i Tyskland förväntas medföra. Någon motsvarande avsättning har inte gjorts för den svenska verksamheten. Orsaken torde vara att Vattenfall heller inte redovisat de inbetalningar som gjorts till Kärnavfallsfonden som tillgång. Den erforderliga avsättningen har alltså kvittats mot den tillgång som utgörs av avsatta medel

---

²⁸ Uttalande från redovisningsrådets akutgrupp URA 43 Redovisning av särskild löneskatt och avkastningsskatt.

²⁹ Redovisningsrådets rekommendation RR 15 Immateriella tillgångar.

till Kärnavfallsfonden. 2005 avser Vattenfall att gå över till en bruttoredo-visning i samband med övergången till IFRS. Det kan noteras att det inte finns någon skillnad mellan IAS 37³⁰ och den svenska RR 16 vad gäller kravet på bruttoredo-visning.

Nedskrivningar. Upplysningar om nedskrivningar har inte lämnats därför att beloppet, 605 Mkr, inte bedömts vara väsentligt. Nedskrivningsbeloppet har därvid relaterats till det redovisade värdet på samtliga anläggningstillgångar på nära 200 miljarder.

Det är mer relevant att jämföra med årets resultat. Viktigast att uppmärksamma är dock att regelverket inte innehåller några procenttal för att avgöra om en uppgift är väsentlig eller ej. Det avgörande är om informationen har ett värde för läsarna. Att bedöma detta är svårt, och det är därför oftast enklare att lämna uppgiften.

---

³⁰ International Accounting Standard IAS 37 Avsättningar, eventalförpliktelser och eventualtillgångar.

Tidigare utgivna rapporter från Riksrevisionen

2003	2003:1	Hur effektiv är djurskyddstillsynen?
2004	2004:1	Länsplanerna för regional infrastruktur – vad har styrat prioriteringarna?
	2004:2	Förändringar inom kommittéväsendet
	2004:3	Arbetslöshetsförsäkringens hantering på arbetsförmedlingen
	2004:4	Den statliga garantimodellen
	2004:5	Återfall i brott eller anpassning i samhället – uppföljning av kriminalvårdens klienter
	2004:6	Materiel för miljarder – en granskning av försvarets materielförsörjning
	2004:7	Personlig assistans till funktionshindrade
	2004:8	Uppdrag statistik <i>Insyn i SCB:s avgiftsbelagda verksamhet</i>
	2004:9	Riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvård
	2004:10	Bistånd via ambassader – en granskning av UD och Sida i utvecklingssamarbetet
	2004:11	Betyg med lika värde? – en granskning av statens insatser
	2004:12	Höga tjänstemäns representation och förmåner
	2004:13	Riksrevisionens årliga rapport 2004
	2004:14	Arbetsmiljöverkets tillsyn
	2004:15	Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen
	2004:16	Premiepensionens första år
	2004:17	Rätt avgifter? – statens uttag av tvingande avgifter
	2004:18	Vattenfall AB – Uppdrag och statens styrning
	2004:19	Vem styr den elektroniska förvaltningen?
	2004:20	The Swedish National Audit Office Report 2004
	2004:21	Försäkringskassans köp av tjänster för rehabilitering
	2004:22	Arlandabanan <i>Insyn i ett samfinansierat järnvägsprojekt</i>
	2004:23	Regelförenklingar för företag
	2004:24	Snabbare asylprövning
	2004:25	Sjukpenninganslaget – utgiftsutveckling under kontroll?
	2004:26	Utgift eller inkomstavdrag? – Regeringens hantering av det tillfälliga sysselsättningsstödet
	2004:27	Stödet till polisens brottsutredningar
	2004:28	Regeringens förvaltning och styrning av sex statliga bolag
	2004:29	Kontrollen av strukturfonderna
	2004:30	Barnkonventionen i praktiken
2005	2005:1	Miljömålsrapporteringen – för mycket och för lite

- 2005:2 Tillväxt genom samverkan?
- 2005:3 Arbetslöshetsförsäkringen – *kontroll och effektivitet*
- 2005:4 Miljögifter från avfallsförbränningen – *hur fungerar tillsynen*
- 2005:5 Från invandrapolitik till invandrapolitik
- 2005:6 Regionala stöd – *stys de mot ökad tillväxt?*
- 2005:7 Ökad tillgänglighet i sjukvården? – *regeringens styrning och uppföljning*
- 2005:8 Representation och förmåner i statliga bolag och stiftelser
- 2005:9 Statens bidrag för att anställa mer personal i skolor och fritidshem
- 2005:10 Samordnade inköp
- 2005:11 Bolagiseringen av Statens järnvägar
- 2005:12 Uppsikt och tillsyn i samhällsplaneringen – *intention och praktik*
- 2005:13 Riksrevisionens årliga rapport 2005
- 2005:14 Förtidspension utan återvändo
- 2005:15 Marklösen *Finns förutsättningar för rätt ersättning?*
- 2005:16 Statsbidrag till ungdomsorganisationer – *hur kontrolleras de?*
- 2005:17 Aktivitetsgarantin – *Regeringen och AMS uppföljning och utvärdering*
- 2005:18 Rikspolisstyrelsens styrning av polismyndigheterna
- 2005:19 Rätt utbildning för undervisningen *Statens insatser för lärarkompetens*
- 2005:20 Statliga myndigheters bemyndiganderedovisning
- 2005:21 Lärares arbetstider vid universitet och högskolor – *planering och uppföljning*
- 2005:22 Kontrollfunktioner – *två fallstudier*
- 2005:23 Skydd mot mutor *Läkemedelsförmånsnämnden*
- 2005:24 Skydd mot mutor *Apoteket AB*
- 2005: 25 Rekryteringsbidrag till vuxenstuderande –*uppföljning och utbetalningskontroll*
- 2005:26 Granskning av Statens pensionsverks interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:27 Granskning av Sjöfartsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:28 Fokus på hållbar tillväxt? *Statens stöd till regional projektverksamhet*